

УДК 343.1

COBISS.SR-ID 513532853

https://doi.org/10.18485/fb_godisnjak.2019.17

ПРАВНО ДЕЈСТВО СПОРАЗУМА О ПРИЗНАЊУ КРИВИЧНОГ ДЕЛА*

Наталија Живковић**, студенткиња докторских студија***
Универзитет у Београду, Правни факултет

* Овај рад је скраћена верзија приступног рада одбрањеног на Правном факултету Универзитета у Београду.

** nataly.zivkovic@gmail.com

*** Ауторка је и стипендисткиња Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

ПРАВНО ДЕЈСТВО СПОРАЗУМА О ПРИЗНАЊУ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Сажетак: Споразум о признању кривичног дела је правни инструмент који омогућава да се кривични поступак води у поједностављеној форми. Представља својеврстан вид нагодбе јавног тужиоца и окривљеног о постојању кривичног дела на страни окривљеног и санкцији за то дело. У раду, аутор најпре разматра питање истинитости самог признања, односно могућности размимилажења стварног чињеничног стања и чињеничног стања наведеног у споразуму. Затим је приказан један репрезентативан случај из праксе, на коме се може сагледати суштина проблема коришћења пресуде по основу споразума као доказа у другим кривичним поступцима. У централном делу рада указано је на разлоге због којих судови у поступцима против других окривљених не би требало да узимају као већ утврђене чињенице из пресуда донетих на основу споразума о признању кривичног дела, ни да наведеном пресудом подупиру постојање одређених чињеница. У раду су, иакође, анализирани пресуде и правни ставови које судови заузимају по овом питању, а направљена је и паралела са решењима овог питања у земљама региона.

Кључне речи: споразум о признању, пресуда, нагодба, правно дејство, доказни значај.

Увод

Споразум о признању кривичног дела представља правни институт “преговарачке правде”, пореклом је из правног система САД, где има традицију дугу више од два века¹ и сматра се једном од најизраженијих особености англосаксонског правног система (Turner, 2017: 221). Иако је овај споразум предмет критика, може се уочити “тријумфални марш консенсуалне (и друге јефтине) процесне форме” (Weigend, 1992: 486, 493, наведено према Thaman, 2007: 1). Озакоњење овог правног института у САД уследило је 1970. године, одлуком Врховног суда САД у случају *Brady v. United States*,² када је заузет став да је преговарање о кривници инхерентно кривичном праву (Alschuler, 1979: 6).³

У европскоконтиненталним земљама споразуми се јављају знатно касније, а један од разлога за то јесте традиционално схватање да кривични поступак служи интересима којима окривљени не могу располагати (Дамашка, 2004а: 8). Идеја о корисности института споразума у европскоконтиненталним земљама узима маха тек након Другог светског рата. У српско кривичнопроцесно законодавство овај правни институт уведен је Законом о изменама и допунама ЗКП-а 2009. године.⁴ Заузимање јединственог става стручне јавности о споразуму као важном инструменту повећања ефикасности борбе против криминалитета, имало је за последицу озакоњење института споразума о признању кривице (Бејатовић, 2012: 8). Основни циљ његовог увођења у наш правни систем је поједностављење кривичног поступка.⁵

Споразум о признању кривичног дела представља сагласност воља, тј. својеврсну нагодбу јавног тужиоца и окривљеног о постојању кривичног дела на страни окривљеног, што подразумева договор о правној квалификацији и чињеничном опису, као и санкцији за то дело. Главни мотив окривљеном за закључење овог споразума јесте блажа санкција од оне коју би добио да се против њега води редовни кривични поступак.⁶

1 Настанак и развој споразума о признању кривичног дела везује се за прву деценију 19. века. Иако постоје чврсти докази о преговарању о кривници и у ранијим вековима, такви случајеви су изоловани и спорадични, што не даје основа да се говори о постојању систематског режима споразума (Fisher, 2000: 864).

2 United States Supreme Court, *Brady v. United States*, 397 U.S. 742 (1970).

3 Пре тога се судови и законодавац нису изјашњавали о пракси примене института споразума и он се нашироко примењивао, али се сматрало да спада у “сиву зону” (Бајовић, 2009: 56).

4 Службени гласник РС, бр. 72/09.

5 Применом института споразума о признању кривичног дела кривични поступак се убрзава на тај начин што се избегава доказни поступак. Такође, смањују се процесни трошкови и штеде буџетска средства, а судовима омогућава да се изборе са великим бројем судских предмета без повећања броја судија (Грубач, 2015: 6).

6 Додатни мотив окривљеном за закључење споразума може бити потреба да се избегну неизвесност и нелагодност које носи вођење кривичног поступка, као и да се избегну трошкови кривичног поступка, односно немогућност да се снесе такви издаци (Delibašić, 2014: 264).

Са друге стране, корист од овакве “сарадње” на страни јавног тужиоца огледа се у значају који исказ окривљеног има за поткрепљивање навода оптужбе (Илић и сар., 2018: 817). Јавни тужилац отклања неизвесност коју за њега носи терет доказивања постојања кривичног дела, будући да се доказни поступак не спроводи уколико споразум буде прихваћен и потврђен судском одлуком. Поред тога, јавни тужилац добија уштеду на времену и буџетским средствима које може искористити за гоњење других окривљених.

Према Бајовић, “правно дејство споразума о признању кривичног дела огледа се у могућности доношења пресуде (а самим тим и изрицања и извршења кривичне санкције према окривљеном) и без вођења редовног кривичног поступка” (Бајовић, 2015а, 677). У пракси наших судова уочава се тенденција да се пресуда на основу споразума о признању кривичног дела користи као доказ у кривичним поступцима који се воде против других окривљених. Таква пракса је спорна како са аспекта учесника кривичног поступка, тако и са нормативног и теоријског аспекта.

Споразум (нагодба) и истина

Обе стране у преговорима за закључење споразума о признању кривичног дела су обично искусни учесници. И тужиоци и браниоци на основу искуства имају добар осећај за “тржишну цену” кривичног дела за сваки појединачни случај (Scott and Stuntz, 1992: 1922). Стога се поставља питање да ли чињенично стање описано у споразуму о признању кривичног дела одговара стварном чињеничном стању или представља производ “трговине”, односно уступака и једне и друге стране учињених приликом преговора о закључењу споразума. Признајући кривицу, оптужени “продају” своја процесна права тужиоцу, а заузврат добијају уступке које више цене од права која су предали (Easterbrook, 1992: 1975).⁷

Шкулић указује да “када се амерички тужилац споразумева са окривљеним, често је врло битна ‘ставка’ спремност окривљеног да се појави као сведок против других ‘озбиљнијих играча’” (Шкулић и Илић, 2012: 94). Како је код нас споразум о сведочењу окривљеног могуће закључити само у погледу кривичних дела за која је надлежно јавно тужилаштво посебне надлежности, тим пре ће јавни тужилац тежити да

⁷ У теорији је присутан и став који заступа Лангбејн (Langbein), да могућност изрицања веће казне, као и велики трошкови поступка, уколико се води редовни кривични поступак уместо склапања споразума о признању кривичног дела, представља средство приморавања окривљеног да закључи споразум (Langbein, 1978: 12-13).

кроз признање једног окривљеног стекне “оружје” које ће искористити против других окривљених. Тако окривљени може под притиском јавног тужиоца признати да је друго лице такође учествовало у извршењу кривичног дела и предузело одређене радње, само зато што му то тражи јавни тужилац, а заузврат добија блажу казну и друге погодности. У том смислу често се истиче да окривљеног не интересује истина, него само корист коју може добити, па и по цену да призна неистините делове оптужнице (Делибашић, 2015: 64).

Треба напоменути да окривљени некад не схватају у потпуности последице признања које дају, с обзиром да закон не предвиђа обавезу јавног тужиоца да упозори окривљеног да споразум, односно пресуда донета на основу споразума, може бити коришћен као доказ против других окривљених. Сматрамо да је разлог због кога не постоји таква законска одредбе у томе што интенција законодавца није била да се наведени споразум и пресуда користе као доказ. Не схватајући у потпуности последице склапања споразума по саокривљене, окривљени се води логиком да од таквог признања, које се од њега захтева, он има користи док други нема штете. Ипак, бранилац који познаје судску праксу требало би да упозори окривљеног на могућност коришћења пресуде на основу споразума о признању као доказа. Са друге стране, могуће је да окривљени намерно пребаци део одговорности са себе на друга лица како би “боље прошао” у поступку.

Исказ из споразума не може се поистоветити са исказом сведока кога би заклетва и страх од кривичне одговорности терали на истинито исказивање (Бајовић, 2017: 725). Овде је реч о исказу окривљеног који у кривичном поступку нема дужност да говори истину. Штавише, нови Законик о кривичном поступку (ЗКП)⁸ је укинуо дужност суда да утврђује истину у кривичном поступку. Суд при потврђивању споразума о признању кривичног дела проверава само да ли су други докази који су прибављени у супротности са признањем окривљеног, док се не захтева да постоје докази који поткрепљују признање. Имајући у виду све наведено, може се закључити да споразуми и нагодбе нису поуздан пут ка утврђивању чињеница као што је то случај у неким другим областима (Damaška, 2004b: 1032).

⁸ Законик о кривичном поступку - ЗКП, *Службени гласник РС*, бр.72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019.

Случај из праксе

У наредним излагањима приказан је репрезентативан случај из праксе, на коме се може сагледати суштина проблема.

Лицу С.Б., као и још једанаесторици саокривљених, стављено је на терет да су као припадници организоване криминалне групе проналазили стране држављане – мигранте, заинтересоване за прелазак државне границе, у циљу стицања финансијске користи, за шта је С.Б. и осуђен. Првостепени суд је у доказном поступку изводио као доказ пресуде донете по основу споразума о признању кривичног дела за лица К.Ј., В.Б., П.Д. и О.А. Виши суд у Београду је констатовао да су неке чињенице потврђене тим пресудама, док је на једном месту у образложењу пресуде експлицитно наведено да је постојање организоване криминалне групе утврђено наведеним пресудама донетим по основу споразума. При томе је у току поступка одбијен предлог одбране да се лице В.Б. и друга лица која су склопила споразуме испитају на главном претресу као сведоци на околност постојања организоване криминалне групе.

На првостепену пресуду одбрана је уложила жалбу, истичући да је С.Б. поступао самостално, односно у саизвршилаштву, а да није био члан организоване криминалне групе, те да је постојање организоване криминалне групе утврђено доказом на коме се пресуда не може заснивати – пресудом по основу споразума о признању кривичног дела лица В.Б. Наведено је и да окривљени никада у животу није ни видео ни чуо В.Б. и да је таква пресуда производ преговора, односно прагматична одлука тужилаштва и лица В.Б. У жалби је истакнуто и да је одбрани ускраћено уставно и законско право да поставља питања лицу В.Б., из чијег се исказа, односно споразума о признању кривичног дела и пресуде утврђује нека чињеница.

Пресудом Апелационог суда у Београду жалба је одбијена као неоснована и потврђена је првостепена пресуда, уз образложење да “наведене пресуде донете по основу споразума о признању кривичног дела нису пуки споразум, да представљају доказ, који је првостепени суд правилно ценио у склопу са свим осталим доказима, не заснивајући притом своју одлуку само на пресудама којима је прихваћен споразум о признању кривичног дела, а утврђујући из истих искључиво чињенице које се и односе само на лица која су тај споразум закључила”. Поставља се питање како се то чињеница постојања организоване криминалне групе односи само на лице које је закључило споразум, ако су и други саоптужени осуђени не за саизвршилаштво већ за извршилаштво у оквиру организоване криминалне групе? Наведеном пресудом Апелационог суда

такође је потврђен став да се лица осуђена пресудом по основу споразума о признању кривичног дела не могу испитати као сведоци да не би у истом поступку имали и својство окривљеног и својство сведока.⁹

На наведеном примеру из праксе види се да су спорне две околности. Прво, да ли се пресудом по основу споразума о признању кривичног дела могу доказивати чињенице у другом кривичном поступку против другог окривљеног. Друго, да ли се лице које је закључило споразум може испитати на главном претресу у кривичном поступку против другог окривљеног у својству сведока, како одбрани не би било ускраћено уставно и законско право да поставља питања лицу које га терети.

Теоријска анализа проблема

У вези са наведеним, најпре је потребно поставити питање какав је иначе значај правоснажне пресуде и чињеница које су њоме утврђене у другим поступцима (Бајовић, 2015а: 678). У судској пракси је неспорно да се чињенице које су утврђене у пресуди донетој у редовном кривичном поступку не могу преузети као утврђене, тј. доказане, у неком другом кривичном поступку.¹⁰ Разлог за такав став судова лежи у владавини *начела непосредности*, које налаже да између извора сазнања и кривичног суда нема посредника и да суд одлучује на основу онога што у погледу чињеница сам утврди (Јекић, 2003: 168). Дакле, суд утврђује чињенично стање и заснива пресуду само на основу доказа који су изведени на главном претресу (чл. 419 ЗКП).

Када је у питању дејство пресуде на основу споразума о признању кривичног дела у кривичним поступцима против других окривљених, не треба изгубити из вида да је по својој правној природи споразум о признању кривичног дела уговор¹¹, склопљен између јавног тужиоца и окривљеног, чије дејство се ограничава *inter partes*.¹² Како се ниједан уговор не може

9 Види пресуду Вишег суда у Београду бр. К По1 37/2012 од 12.02.2014. и пресуду Апелационог суда у Београду бр. Кж1 По1 22/14 од 06.02.2015.

10 Када су у питању други, некривични поступци, треба напоменути да су суд и други државни органи везани кривичном пресудом само у погледу постојања кривичног дела, али не и чињеничним стањем које је утврђено у кривичном поступку (Бајовић, 2015б: 194).

11 Иако постоје очигледне разлике, споразум о признању кривичног дела делује на начин који је приближно аналоган прелиминарним преговорима у грађанском праву. Тужилац окривљеном пружа шансу да "решити" случај тако што ће платити мањи износ од оног који би био тражен на суђењу (Church, 1979: 514). Фактор који разликује кривичне преговоре од већине грађанских преговора су потешкоће квантификација и поређења погодности које стране добијају из споразума о признању кривичног дела (Zacharias, 1998: 1132).

12 Овакав став да је споразум о признању кривичног дела по правној природи уговор заступа Бајовић, о томе види: Бајовић, 2015а: 672-677. У теорији су присутна и супротна мишљења. Тако према Ђурђићу "споразум о признању кривичног дела није грађанскоправни уговор мада садржи признање, тј. акт самооптуживања који обухвата не само признање чињеница него и правне закључке, по чему је близак акту признања тужбеног захтева у грађанској парници" (Ђурђић, 2016: 84).

закључити на терет трећих лица, тако се дејство споразума о признању кривичног дела мора ограничити на јавног тужиоца и окривљеног који су склопили споразум, а не сме се протезати на друге окривљене.¹³

У судској пракси, када се пресуда по основу споразума о признању кривичног дела изводи као доказ, или се судови позивају на примену чл. 406 ст. 1 тач. 5 ЗКП или се наводи да се пресуда по основу споразума о признању кривичног дела изводи као писани доказ као и свака друга правоснажна судска одлука. Према наводима Врховног касационог суда (ВКС), у ситуацији коришћења пресуде по основу споразума о признању кривичног дела као доказа долази до примене одредбе чл. 406 ст. 1 тач. 5 ЗКП, која прописује да се може прочитати записник о исказу саоптуженог према којем је кривични поступак раздвојен или је већ окончан правоснажном осуђујућом пресудом.¹⁴ Другим речима, ВКС пресуду по основу споразума поистовећује са записником о исказу саоптуженог. Међутим, одредба чл. 406 ст. 1 тач. 5 ЗКП односи се на исказ саоптуженог дат у складу са одредбама за саслушање. То значи да окривљени у слободној форми износи своју одбрану, те бранилац, тужилац, суд и друга лица имају право да му постављају питања ради провере веродостојности исказа и утврђивања свих релевантних чињеница. Том приликом, јавни тужилац и окривљени су две супротстављене стране. За разлику од тога, код споразума је само признање производ нагодбе јавног тужиоца и окривљеног, где обе стране имају интерес да суд прихвати споразум. При томе, на рочишту на коме се одлучује о споразуму само се утврђује да ли су испуњени формални услови за прихватање споразума. Дакле, исказ дат по одредбама за саслушање и исказ из споразума не могу се ставити у исту раван и имати исти доказни значај.

Такође, треба указати на ситуацију када је поступак према саокривљеном раздвојен ради склапања споразума о признању кривичног дела пре него што је у јединственом поступку била подигнута и потврђена оптужница. Тада тај саокривљени и није постао саоптужени, па стога свакако не би могло доћи до примене одредбе чл. 406 ст. 1 тач. 5 ЗКП, јер се се ова одредба односи само на саоптуженог, а не и на саокривљеног.

Са друге стране, ако разматрамо могућност да се пресуда по основу споразума о признању кривичног дела изводи као писани доказ попут сваке друге правоснажне судске одлуке¹⁵, онда треба напоменути да по

13 Радишић за дејство уговора наводи да “за остала, тзв. трећа лица, уговор не производи ни права ни обавезе, он је за њих ‘туђи посао’ (*alios acta*), који им не може ни шкодити ни користити (*neque nocere neque prodesse potest*)” (Радишић, 2004: 141).

14 Види пресуду Врховног касационог суда бр. Кзз ОК 8/2014 од 22.05.2014.

15 Види пресуду Апелационог суда у Београду бр. Кж1 389/2018 од 05.11.2018.

својој природи било која пресуда представља јавну исправу. Члан 138 ст. 2 ЗКП регулише доказивање јавном исправом, те прописује да се оно што је садржано у јавној исправи има сматрати веродостојним. С обзиром да суд у овом поступку није изводио доказе, нити је непосредно утврђивао чињенично стање, пресуда на основу споразума јесте јавна исправа из чл. 138 став 2 ЗКП, али само о томе да је окривљени у споразуму са тужиоцем признао кривично дело, да је суд прихватио тај споразум, да је окривљени оглашен кривим и да му је изречена санкција (Тодоровић, 2016). Како ништа од наведеног није предмет доказивања у поступку против другог окривљеног, судови би требало да одбију доказни предлог да се прочита пресуда донета на основу споразума о признању кривичног дела, јер се извођењем наведеног доказа могу доказати само чињенице које нису предмет доказивања у поступку против другог окривљеног.

При томе, чак и када би закон дозвољавао да суд приликом потврђивања овог споразума спроводи доказни поступак и утврђује чињенично стање, преузимање тако утврђених чињеница опет не би требало допустити због начела непосредности, које налаже да се чињенице морају непосредно утврђивати на главном претресу. Поврх свега, због различитих “стратегија одбране” и вештине бранилаца, и када би тужилац одређене чињенице доказао извођењем доказа у поступку против једног окривљеног, не значи нужно да би у поступку против другог окривљеног исход доказивања био исти (Бајовић, 2015а: 682).

Извођењем доказа читањем пресуде на основу споразума о признању кривичног дела долази до кршења претпоставке невиности,¹⁶ јер се упознавањем са садржином пресуде као јавне исправе ствара оборива претпоставка да је окривљени извршио одређене радње.¹⁷ Члан 138 ст. 3 ЗКП прописује да је дозвољено доказивати да садржај веродостојне исправе није веродостојан или да исправа није правилно састављена. Дакле, окривљени би могао да доказује да чињенице наведене у пресуди нису истините, с тим што се тада на њега пребацује терет доказивања који иначе има јавни тужилац.¹⁸

16 “Та претпоставка уноси у процес доказивања ред који је нужан да би се спречила тиранија државних органа. Она одређује ко има доказивати, а ко не треба да доказује” (Бајер, 1972: 45).

17 Осим чланом 3 ЗКП, претпоставка невиности загарантована је и одредбом чл. 6 ст. 1 Европске конвенције о људским правима (Council of Europe, *European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols Nos. 11 and 14*, 4 November 1950). Европски суд за људска права заузео је следећи став: “Чланови судског већа не смеју поћи од предубеђења да је оптужени учинио дело за које се терети. Терет доказивања је на тужилаштву и свака сумња мора ићи у корист оптуженог...”. Види пресуду *Case of Barbera, Messegue and Jabardo v. Spain*, Application No. 10590/83, Strasbourg 1988.

18 У теорији је присутно и мишљење које заступа Ригни (Rigney), да преузимањем чињеница не долази до кршења претпоставке невиности или прекретања крајњег терета доказивања, јер тужилаштво и даље мора доказати кривицу окривљеног изнад разумне сумње (Rigney, 2013: 4).

Поред тога, иако окривљени има формалну могућност да доказује да садржај пресуде као јавне исправе није веродостојан, фактички такво доказивање представља *probatio diabolica*, јер у пракси судови одбијају предлог одбране да се у својству сведока испита оно лице на чијем признању се заснива пресуда, под образложењем да би у тој ситуацији дошло до дуплирања процесних улога (и окривљени и сведок). Такав став није исправан из више разлога. Прво, поступак против лица које је осуђено на основу споразума о признању кривичног дела је већ правоснажно окончан, па не би дошло до дуплирања процесних улога ако би се то лице појавило као сведок у другом кривичном поступку, у коме се као доказ изводи пресуда по основу споразума. Друго, окривљени који склапа споразум о сведочењу управо има двоструку улогу, што значи да интенција законодавца није да се у свим процесним ситуацијама забрани дуплирање процесних улога. Треће, уставно је и законско право окривљеног да поставља питања лицу које га терети.

Судска пракса и упоредноправна решења

Што се тиче судске праксе по питању коришћења пресуде на основу споразума о признању кривичног дела као доказа у кривичном поступку против других окривљених, издвојићемо две пресуде.

1) Пресудом Апелационог суда у Београду утврђено је да се неосновано жалбом тужилаштва наводи да су изреке правоснажних пресуда о усвајању споразума о признању кривичног дела правно обавезујуће према свима.

Апелациони суд наводи да “правилно првостепени суд у образложењу побијане пресуде налази да остале чињенице које не обухватају субјективне и објективне елементе кривичног дела за која су лица која су сачинила споразум о признању кривичног дела оглашена кривим, а које се користе у неком другом кривичном поступку, морају у сваком случају бити поткрепљене и другим доказима, а не само садржином пресуде донете након усвојеног споразума о признању кривичног дела”. Надаље суд истиче да правна природа споразума о признању кривичног дела, као и чињеница да окривљени има право да “не говори истину зарад одређених бенефита, најчешће блаже казне, обавезује суд да у поступку који се води против било ког окривљеног кривицу окривљеног поткрепи и утврди другим доказима осим пресудама донетим након усвајања споразума о признању кривичног дела”.

Под осталим чињеницама, логички протумачено, суд подразумева и радње других окривљених. У погледу оваквог тумачења, проблем представља околност да су радње окривљених често тесно испреплетане, те да их је тешко посматрати потпуно изоловано једне од других. Другим речима, оно што представља субјективне и објективне елементе кривичног дела лица које је закључило споразум о признању кривичног дела, може у исти мах обухватати и радње другог окривљеног.¹⁹

2) У другом поступку Врховни касациони суд је утврдио да је суд “извео дозвољен доказ упознавањем на главном претресу са садржином исправа“, односно са „правоснажним пресудама донетим против другог окривљеног на основу споразума о признању кривичног дела. Дакле, овај суд налази да је нижи суд у доказном поступку извео доказ на коме се по одредбама ЗКП-а пресуда може заснивати, те да није учињена битна повреда одредаба кривичног поступка“. ВКС изричито наводи да пресуда на основу споразума о признању кривичног дела представља доказ на коме се пресуда може заснивати, а при томе се не изјашњава о кругу чињеница које могу бити доказане овом пресудом, у смислу да се овом пресудом не могу доказивати радње другог окривљеног, или бар да се такве чињенице не могу искључиво или у одлучујућој мери заснивати на пресуди донетој на основу споразума о признању кривичног дела.²⁰

У неким нама суседним земљама, са којима имамо заједничку правну традицију, сусрећу се донекле различити правни ставови. Тако је Врховни суд Црне Горе заузео правни став да се правоснажна пресуда донета на основу споразума о признању кривице може прочитати у доказном поступку у кривичном предмету против другог окривљеног. Међутим, таква пресуда “доказ је о чињеницама и околностима које се односе на кривично дело и кривицу лица осуђеног том пресудом, али не и доказ о чињеницама и околностима које се односе на кривично дело и кривицу другог окривљеног лица“. Такође, заузет је и став да лице које је правоснажно осуђено пресудом на основу споразума о признању кривице може на главном претресу који се води против другог окривљеног, бити саслушано у својству сведока.²¹

Сличан став заузима и Врховни суд ФБиХ, који истиче да “наводи чињеничног описа дела из правоснажних пресуда, по мишљењу овог суда, не могу се у овом кривичном поступку унапред сматрати утврђеним

19 Види пресуду Апелационог суда у Београду бр. Кж1 По1 18/14 од 10.10.2014.

20 Види пресуду Апелационог суда у Београду бр. Кж1 По1 24/13 од 24.01.2014. против које је уложен захтев за заштиту законитости, а о коме је одлучено у пресуди ВКС бр. Кзз ОК 8/2014 од 22.05.2014.

21 Види правни став Врховног суда Црне Горе Su. VI br. 64/17, доступно на: <https://sudovi.me/podaci/vrhs/dokumenta/5625.pdf>, 22. јануар 2019.

како је то закључио првостепени суд у побјаној пресуди... Осим тога, супротно закључивање није примерено начелу правичног поступка и праву на одбрану, те правним стандардима који су им гарантовани нашим процесним законом како би се чињенично стање правилно и потпуно утврдило.”²²

Закључак

Међу актерима кривичног поступка не постоји сагласност у погледу могућности коришћења и доказног значаја пресуде на основу споразума о признању кривичног дела у кривичном поступку против других окривљених. Док јавни тужиоци теже да коришћењем наведене пресуде надоместе недостатак других доказа и овом пресудом докажу одређене чињенице, браниоци сматрају да законске одредбе не пружају могућност коришћења пресуде по основу споразума о признању кривичног дела као доказа. Са друге стране, судска пракса није усаглашена, при чему претеже став да се наведена пресуда може користити као доказ, али је споран круг чињеница које се њоме могу доказати.

Нама се чини да ако пресудом донетом у редовном кривичном поступку не можемо ништа доказивати у другим кривичним поступцима, што у пракси није спорно, тим пре чињенице не можемо доказивати ни пресудом на основу споразума о признању кривичног дела. Ово стога што је споразум о признању кривичног дела производ нагодбе јавног тужиоца и другог окривљеног. Окривљени који склапа споразум о признању кривичног дела има интерес да са себе скине што већи део одговорности и добије блажу казну, док јавни тужилац има интерес да осим осуде окривљеног без спровођења доказног поступка, такође стекне моћно „оружје“ против других окривљених.

Да би суд потврдио споразум о признању кривичног дела није потребно да постоје други докази који поткрепљују признање, већ је довољно да не постоје докази који су у супротности са признањем. Поред тога, доказни поступак се не спроводи, сам суд не утврђује чињенично стање. Дакле, питање је да ли се чињенично стање утврђено пресудом донетом на основу споразума о признању кривичног дела подудара са стварним чињеничним стањем. Због тога ова пресуда може бити доказ само о томе да су јавни тужилац и окривљени споразумно решили спор-

²² Види решење Врховног суда ФБиХ бр. 04 0 К 004818 15 Кж 7 од 07.07.2016., доступно на: https://www.pravosudje.ba/vstv/faces/docservlet?p_id_doc=47660, 15. март 2019.

но питање, за шта је окривљени оглашен кривим и за шта му је изречена санкција, а што је ирелевантно за кривични поступак који се води против другог окривљеног.

Шкулић указује да “из саме чињенице да је у Законнику о кривичном поступку паралелно уређено постојање више врста страначких споразума, од којих је једна врста ‘чист’ споразум о признању кривичног дела, чиме се омогућава релативно сумарно окончање кривичног поступка, док су друге две врсте начини (за)добивања кооперативних сведока (споразуми о сведочењу окривљеног/осуђеног), произлази да се споразумом о признању кривичног дела не могу остваривати они интереси који се могу постићи једино споразумом о сведочењу. Супротна пракса се своди на својеврсно ‘изигравање’ законског решења и представља крупно одступање од начела правичног вођења кривичног поступка” (Шкулић, 2015: 213-214).

Када се пресудом донетом на основу споразума о признању кривичног дела подупире постојање одређених чињеница или се преузимају одређене чињенице из пресуде на основу споразума, знатно се отежава одбрана. Уколико се одређена чињеница преузме из наведене пресуде, ствара се оборива претпоставка о таквој чињеници. На тај начин терет доказивања пребацује се са тужиоца на окривљеног, а такође се крши претпоставка невиности, јер се претпоставља да постоје одређене чињенице које иду на терет окривљеног. Иако окривљени има формалну могућност да доказује да садржај пресуде као јавне исправе није веродостојан, фактички такво доказивање представља *probatio diabolica*, јер се окривљеном онемогућава да испита оно лице на чијем признању се заснива пресуда.

На основу свега наведеног, сматрамо да се пресудом на основу споразума о признању кривичног дела не може доказати ниједна релевантна чињеница у кривичном поступку против другог окривљеног. Став да се из наведене пресуде могу преузети чињенице које се односе на субјективна и објективна обележја кривичног дела лица које је закључило споразум, док се не могу преузети остале чињенице, такође није правилан. Пресудом на основу споразума не може се ни подупирати постојање одређених чињеница када други докази о њима нису довољно чврсти, већ је неопходно извести додатне доказе, а ако их нема треба поступити у складу са начелом *in dubio pro reo*.

ЛИТЕРАТУРА

- Alschuler A. (1979). Plea Bargaining and its History. *Columbia Law Review*, 79(1), 1-43.
- Church T. (1979). In Defense of "Bargain Justice". *Law & Society Review*, 13(2), 509-525.
- Damaška M. (2004b). Negotiated Justice in International Criminal Courts. *Journal of International Criminal Justice*, 2(4), 1018-1039.
- Delibašić V. (2014). Plea Agreement. In: *International Scientific Conference "Archibald Reiss Days" Thematic Conference Proceedings of International Significance Vol. III*. (str. 264). Belgrade: Academy of Criminalistic and Police Studies.
- Easterbrook F. (1992). Plea Bargaining as Compromise. *Yale Law Journal*, 101(8), 1969-1978.
- Fisher G. (2000). Plea Bargaining's Triumph. *Yale Law Journal*, 109(5), 857-1086.
- Langbein J. H. (1978). Torture and Plea Bargaining. *University of Chicago Law Review*, 46(1), 3-22.
- Rigney S. (2013). The Impact of Using Adjudicated Facts on ensuring a fair and expeditious trial at the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. *International Criminal Justice Working Papers*, 15, 360-376.
- Scott R. and Stuntz W. (1992). Plea Bargaining as Contract. *Yale Law Journal*, 101(8), 1909-1968.
- Turner J. I. (2017). Plea Bargainig and International Criminal Justice. *U. Pacific. L. Rev.*, 48(2), 219-246.
- Thaman S. (2007). Plea-Bargaining, Negotiating Confessions and Consensual Resolution of Criminal Cases. *Electronic journal of comparative law*, 11(3), 1-54.
- Zacharias F. (1998). Justice in Plea Bargaining. *William & Mary Law Review* 39(4), 1121-1189.
- Weigend Th. (1992). Die Reform des Strafverfahrens. Europäische und deutsche Tendenzen und Probleme. *Zeitschrift für die Gesamte Strafrechtswissenschaft*, 104, 486-512.
- Бајер В. (1972). Југословенско кривично процесно право: право о чињеницама и њиховом ујврђивању у кривичном поступку. Загреб: Школска књига.
- Бајовић В. (2009). Споразум о признању кривице – упоредноправни приказ. Београд: Правни факултет.
- Бајовић В. (2015a). Правна природа и правно дејство споразума о признању кривичног дела. *Правни животи*, 64(9), 671-685.

- Бајовић В. (2015б). *О чињеницама и истини у кривичном поступку*. Београд: Правни факултет - едиција Crimen.
- Бајовић В. (2017). Исказ саокривљеног као доказ у кривичном поступку. *Правни животи*, 66(9), 715-730.
- Бејатовић С. (2012). Споразуми јавног тужиоца и окривљеног и нови ЗКП РС. *Ревизија за криминологију и кривично право*, 50(1-2), 63-86.
- Грубач М. (2015). Споразум о признању у кривичном и прекршајном поступку. *Избор судске праксе: научни, стичручни и информативни часопис*, 23(11), 5-14.
- Дамашка М. (2004а). Напомене о споразумима у казненом поступку. *Хрвајски љејопис за казнено право и праксу*, 11(1), 3-20.
- Делибашиић В. (2015). *Споразуми јавног тужиоца и окривљеног*. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе Нови Сад.
- Ђурђиић В. (2016). Изрицање кривичних санкција на основу споразума странака. У: *Темајски зборник радова међународног значаја, Кривичне и прекршајне санкције и мере: изрицање, извршење и услови отипуст*. Србија: Институт за криминолошка и социолошка истраживања, 83-96.
- Илић Г., Мајиић М., Бељански С. & Трешњев А. (2018). *Коментар Законика о кривичном поступку*. Београд: Службени гласник.
- Јекић З. (2003). *Кривично процесно право*. Београд: Графичко предузеће "Димитрије Давидовиић".
- Радишииић Ј. (2004). *Облигационо право – опиији део*. Београд: Номос.
- Тодоровиић Ј. (2016). *Нагодба као доказ*. Преузето 19. јануара 2019., са <http://boljaadvokatura.com/nagodba-ka0-dokaz/>
- Шкулииић М. (2015). Докази и доказни поступак на главном претрес. У: *Главни прејирес и суђење у разумном року – регионална кривичнопроцесна законодавстива и искуства у примени*. (213-214). Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији.
- Шкулииић М., Илић Г. (2012). *Нови Законик о кривичном поступку Србије: Реформа у стичилу "један корак напред – два корака назад"*. Београд: Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије.

Закони и други акти

Законик о кривичном поступку – ЗКП, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019.

Закон о изменама и допунама Закона о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/09.

Council of Europe, *European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols Nos. 11 and 14*, 4 November 1950.

LEGAL EFFECTS OF THE PLEA AGREEMENT

Natalija Živković, PhD Student
University of Belgrade, Faculty of Law

Summary

The Plea Agreement is a legal institute that allows criminal proceedings to be conducted in a simplified form. It is a kind of settlement between the public prosecutor and the defendant on the legal qualification and factual description of the criminal act. In the paper, the author first considers the question of the truthfulness of the confession itself, that is, the possibility of disagreement between the actual facts and the facts stated in the agreement. Then, a representative case-law is presented, where one can look at the substance of the problem of using a judgement that is based on a Plea Agreement as evidence in other criminal proceedings. The author indicated the reasons why courts in proceedings against other defendants should not take as already established facts from the judgement that is based on the Plea Agreement, nor support the existence of some facts with stated judgement. The paper also analyzes the judgments and legal positions taken by the courts on this issue and draws a parallel with the solutions of this issue in the countries of the region.

Keywords: *plea agreement, judgement, compromise, legal effects, the significance of evidence.*